

Ключевые слова: социальный опыт, музыкальная деятельность, дети старшего дошкольного возраста.

The article deals with the topical problem of formation of senior preschool children's social experience in the process of music activities. The essence of the notion, criteria, and indices of the phenomenon under research have been determined. The qualitative and quantitative results of the ascertaining stage of the experiment have been highlighted, aimed at the determination of the initial level of senior preschool children's social experience in the process of musical activities.

Keywords: social experience, music activities, senior preschool children.

В. Б. Нечерда, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ТЕАТРАЛЬНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ В РОБОТІ З ПІДЛІТКАМИ УРАЗЛИВИХ КАТЕГОРІЙ

Автор розглядає проблему вразливості підліткового віку й наголошує на соціальній доцільності впровадження театральної технології у практику ЗНЗ. В центрі уваги дослідниці один із найбільш ефективних методів роботи з підлітковою аудиторією «рівний рівному».

Ключові слова: підлітки, уразливість, просоціальна поведінка, театральна технологія, метод «рівний рівному».

Держава сьогодні як ніколи потребує молодих людей, здатних на духовний і соціально-культурний саморозвиток, творче самостановлення, самовіддане служіння Україні та суспільству. Однак, все більш загрозливих форм набувають зневіра у майбутньому, нечітка позиція щодо життєвих орієнтирів, конфлікти між поколіннями, девальвація моральних та інтелектуальних цінностей, соціальна байдужість і агресивність. Зазначені фактори спричиняють загальну дегуманізацію суспільства й перешкоджають гармонійній взаємодії в соціальному середовищі. За таких умов досить гостро постає проблема соціальної дезадаптованості людини, дитини зокрема. Відтак, одним із головних пріоритетів національного виховання має стати створення безпечного, якісного і дружнього для дитини навчально-виховного середовища ЗНЗ. Рефлексія науково-педагогічних джерел засвідчує, що освітяни недостатньо використовують свої можливості передусім через брак знань з певної проблеми, досвіду, недостатність змістовно-методичного забезпечення й низький рівень готовності педагогів

застосовувати ефективні технології роботи з учнями, зокрема з підлітками уразливих категорій.

Підлітковий вік – це час підвищеної уразливості, що зумовлено багатьма психологічними та фізичними змінами, а також політичною та економічною ситуацією в країні, впливом соціального оточення, зокрема однолітків. Сучасному підліткові властиві проблеми як особистісного, так і міжособистісного характеру: комплекс неповноцінності, відсутність комунікативної компетентності, несформованість внутрішньої позиції, підвищена агресивність тощо.

Робота з підлітками 11–15 років, на нашу думку, є особливо важливою, оскільки в цей віковий період учні перебувають у перехідній віковій стадії: від дитинства до юності, від незрілості до зрілості, в результаті чого виникає новоутворення – «самовизначення» (Л. Божович). Більшість дослідників (О. Видра, Д. Ельконін, Ж. Піаже, Н. Сухарева, А. Яшкова та ін.), підкреслюючи роль спілкування у підлітковому віці як провідного виду діяльності, зауважують, що для учнів 5-9 класів «учбова діяльність робить «поворот» дитини від спрямованості на світ до спрямованості на самого себе» [1]. Підліток приписує собі істотну роль в порятунку людства й організовує життєвий план залежно від мети. Таку нову форму егоцентризму, що прагне до перевлаштування світу, Ж. Піаже назвав «наївним ідеалізмом». З огляду на це у шкільній практиці необхідним є формування й міцне закріплення у свідомості й поведінці підлітків позитивних настанов і мотивів, значущих ціннісних орієнтацій. Лише в такому випадку фундаментом життєвої позиції у вже дорослої людини стануть установки на просоціальну поведінку. Така поведінка, за визначенням науковців лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя, є системою дій та вчинків особистості, зумовленою свідомим прийняттям соціально значущих норм і цінностей, умінням конструктивно вирішувати міжособистісні та групові суперечності, несприйнятливістю до ризикованих способів полісуб'єктних взаємодій, здатністю до самореалізації у різних видах соціально значущої діяльності.

На сьогодні в Україні підлітки – одна з найбільш уразливих соціальних груп населення. Особливо це стосується дітей з тимчасово переміщених родин, а також сімей військових – учасників АТО. Такі діти можуть залишитися без опіки або бути сиротами, мати обмежений доступ до соціальної або медичної допомоги через відсутність документів, які підтверджують особу, проживати у злиднях через безробіття батьків. Вони потерпають від негативних наслідків тривалої політичної нестабільності; від політики та законодавства, які не сприяють створенню необхідних умов і розвиткові доступних соціальних послуг; від соціально-економічних негараздів, які найболісніше відбиваються на сім'ях з дітьми та жінках; від малоспроможних системи охорони здоров'я та соціального сектору; від загрози стати жертвою сексуальної та трудової експлуатації; від легкодоступності алкоголю, хімічних речовин і наркотиків; від успадкованої з радянських часів практики утримувати сиріт та дітей, позбавлених батьківської опіки, у спеціальних державних установах; від належності до маргінальних соціальних груп, вилучених із суспільного життя [2].

Усі ці чинники можуть створити ситуації, в яких хлопці та дівчата підліткового віку починають практикувати ризиковану поведінку. Саме тому у цей віковий період заходи з формування просоціальної поведінки мають бути спрямовані на активне та свідоме самовиховання підлітків, залучення ними сили волі для подолання внутрішніх суперечностей та кризових явищ.

Вибір театральної технології зумовлений її ефективністю щодо активізації творчого потенціалу підлітка та розвитку його загальної культури й особистості загалом. Вчені відзначають, що засобами театального мистецтва для учнів відкриваються можливості співпраці зі своїми однолітками, надається змога реалізувати природне прагнення людини до спілкування [3]. Технологія театру створює максимальні умови для вільного емоційного контакту, розкритості, взаємної довіри і творчої атмосфери.

Важливою, на нашу думку, перевагою театральної технології в роботі з підлітками уразливих категорій є те, що кожен учасник отримує можливість

«проживати» різні ситуації, визначати свої здібності до лідерства, підтримки, творчості, визнання заслуг іншого, до переконання, вміння відстоювати свою позицію; також кожному надається можливість, а іноді й необхідність, розуміти та приймати іншого і т.д. Будь-який підліток впізнає себе як партнера по спілкуванню, відкриває в собі найрізноманітніші сторони особистості: ті, які допомагають встановлювати гармонійні контакти з оточуючими, й ті, що заважають цьому.

У діяльності театру втілюється основний метод роботи – «рівний – рівному», тобто робота серед однолітків. Він передбачає вплив членів певної групи на інших членів тієї ж групи з метою домогтися зміни поведінки останніх. На індивідуальному рівні використання цього методу розраховано на те, щоб спробувати змінити знання, установки, переконання або поведінку тієї чи іншої людини. Дослідниками помічено, що вистави за участю підлітків та молоді найкраще сприймаються підлітковою аудиторією. Саме на довірі до однолітків ґрунтується відповідна навчально-виховна робота. Перевага цієї методики в тому, що головну участь у поширенні знань беруть самі підлітки, а підліткове середовище виступає природним соціокультурним середовищем для однолітків, доступність до якого дорослим обмежена віком, соціальним статусом, мовою, стилями комунікації й ефективністю впливів. Передавання інформації від однолітка до однолітка відбувається легше й простіше тому, що підлітки більше часу спілкуються один з одним, ніж з дорослими, вони більше довіряють один одному, більше готові до взаєморозуміння і наслідування поведінки; знають особливості своєї субкультури, тобто їм знайомі проблеми підліткового середовища і шляхи їх вирішення, вони розуміють мову, комунікативний стиль та смаки один одного.

Саме в підлітковий період дружня атмосфера у навчально-виховному середовищі та в родині, позитивні стосунки з батьками, вчителями, іншими дорослими та однолітками, активна участь у громадському житті

сприятимуть утриманню підлітків від поведінки, яка може їм зашкодити або призвести до потрапляння в кризові чи небезпечні ситуації.

Література

1. Павелків Р. В. Вікова психологія: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Р. В. Павелків. – К. : Кондор, 2011. – 468 с.
2. Підлітки груп ризику: доказова база для посилення відповіді на епідемію ВІЛ в Україні : аналіт. звіт / ЮНІСЕФ, Укр. ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка. – К. : К.І.С., 2008. – 196 с.
3. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання / Олена Іванівна Пометун. – К. : СПД Кулінічев Б. М., 2007. – 144 с.

Автор рассматривает проблему уязвимости подросткового возраста и акцентирует на социальной целесообразности внедрения театральной технологии в практику общеобразовательного учебного заведения. В центре внимания исследователя один из наиболее эффективных методов работы с подростковой аудиторией «равный равному».

Ключевые слова: подростки, уязвимость, просоциальное поведение, театральная технология, метод «равный равному».

The author examines the vulnerability of adolescence and focuses on the social expediency of implementing theatrical technology into the practice of the school. There is one of the most effective methods of working with adolescents «equal to equal» in the researcher's spotlight.

Keywords: adolescence, vulnerability, prosocial behavior, theatrical technology, method «equal to equal».

Т. К. Окушко, м. Київ

ДИТЯЧИЙ ГРОМАДСЬКИЙ РУХ УКРАЇНИ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ: ХРОНОГРАФІЯ, РЕФЛЕКСІЯ, ПОШУКИ

У статті висвітлено діяльність та науковий доробок лабораторії дитячих об'єднань Інституту проблем виховання НАПН України за період 2001-2015 років. Представлено деякі аспекти наукового дослідження «Особистісно-орієнтовані технології патріотичного виховання учнівської молоді в громадських об'єднаннях», яке здійснюється в лабораторії громадянського та морального виховання Інституту проблем виховання НАПН України у 2016-2018 роках.

Ключові слова: лабораторія дитячих об'єднань, лабораторія громадянського та морального виховання, національно-патріотичне виховання, учнівська молодь, особистісно орієнтовані технології, громадські об'єднання.

Лабораторію дитячих об'єднань було створено у 2001 році з ініціативи та підтримки академіка-секретаря Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України Ольги Василівни Сухомлинської. Першим